כמין חומר. פירש הקונטרס לרוב מרגליות או כשמיס שמלוי בצואר נשים לתכשיט[א] ור"ת פירש חומר מעשה וכן פירש הערוך[ב] בלשון[ג] ערבי כשאומר לחבירו מה מעשיך אומר לו מה חומרך: **מה** נשתנה און. יש במדרש דמרל"ע בגימטריא ד' מאות (שנה) ולפי שהיו ישראל עבדים מרגע מאות שנה וגאלם הקב"ה והלך זה וקנה אדון לעצמו לפיכך ירצע העולה העולה כך:

[ת"ל לעולם בו'. ואין לומר לעולמו של יובל דא"כ לשמוק קרא מיניה ולילף משדה אחוזה. מ"ר):

איבא דאמרי גדול היה. העבד ומזהר בו שלא יזכה הוא בעצמו מן ההפקר לפיכך קדש לפני המיתה וזכה בו זה פירש למיתה יהודה הינדואה וזה פירש לחיים מר זוטרא תמתיו במקומו שלא יהיה העבד רגע אחד בלא אדון: ואיכא

אילו[ו] נאמר אזנו בדלת הייתי אומר [ז]ידקור כנגד אזנו בדלת דלת אין אזנו לא ואזן לא והכתיב [ח]ורצע אדוניו את אזנו במרצע אלא הייתי אומר ירצענה לאזן מאבראי ויניחנה על הדלת וידקור כנגד אזנו בדלת תלמוד לומר [ט]אזנו ובדלת [י]הא כיצד [יא]דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת [יב]דלת שומע אני בין עקורה בין שאינה עקורה ת"ל מזוזה [יג]מה מזוזה מעומד אף דלת נמי מעומד [יד]רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה [טו]כמין חומר מה נשתנה און מכל אברים שבגוף אמר הקב"ה אזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי [יז]כי לי בני ישראל עבדים [יח]ולא עבדים [יט]לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע [כ]ור"ש [כא]ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמר הקב"ה[כב] דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם: **מתני'** [כג]עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה [כד]וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים [כה]ובשטר על ידי עצמו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בכסף ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים: **גמ'** מגלן דכתיב [כו]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה [כז]הקישן הכתוב לשדה אחוזה מה שדה אחוזה נקנה בכסף בשטר ובחזקה אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה אי מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובל אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל תלמוד לומר לעולם בהם תעבודו תנא [כח]אף בחליפין [כט]ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין קתני מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני אמר שמואל [ל]עבד כנעני נקנה במשיכה כיצד תקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו בשלמא לתנא דידן מילתא דאיתא במטלטלי לא קתני דליתא במטלטלי קתני אלא לתנא ברא ניתני משיכה כי קתני מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלטלי משיכה דבמטלטלי איתא במקרקעי ליתא לא קתני [לא]כיצד תקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו וקראו לא [לב]והתניא [לג]כיצד במסירה אחזה בטלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה ובזוג שבצוארה קנאה כיצד במשיכה [לד]קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי [לה]אבי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך לפניו מלא קומתה אמרי בהמה אדעתא דמרה אזלה עבד אדעתיה דנפשיה קאזיל אמר רב אשי [לו]עבד קטן בבהמה דמי תנו רבנן [לז]כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו [לח]הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו הגביהו קנאו אמר ר' שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה [לט]שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר אמר רב אשי [מ]הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו לו לא קנאו אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום השתא דאמרת הגביהו הוא לרבו קנאו אלא מעתה שפחה כנענית תקנה בביאה כי קאמרינן זה נהנה וזה מצטער הכא זה נהנה וזה נהנה הוא שלא כדרכה מאי איכא למימר אמר רב אחאי [מא][בר אדא] דמן אחא [מב]מאן לימא לן דלאו הנאה אית להו לתרוויהו ועוד [מג]משכבי אשה כתיב הקישה הכתוב [מד]כדרכה לשלא כדרכה[מה] ר' יהודה הנדואה גר שאין לו יורשין הוה חלש על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא אמר ליה לעבדיה שלוף לי מסנאי ואמטינהו לביתא איכא דאמרי גדול הוה זה

אלא מעתה. להגביהו הוא לרבו קנאו: **שפחה כנענית תקנה בביאה.** דהא מגבהה ליה: **הנדואה.** מאדון כושי [מו]. ד)[מז] מתרגמינן הינדואה: **דתקיף ליה עלמא.** גוסס ומוטה למות: **אמר ליה.** מר זוטרא לעבדיה דגר: **שלוף לי מסנאי.** לקנותו בחזקה היה מתכוון [מח]שיהא בעבודתו כשמות אדון: **איכא דאמרי גדול היה.** העבד ומזהר בו שלא יזכה [מט]הוא עצמו מן ההפקר לפיכך קדש לפני המיתה וזכה בו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים תמתיו שלא יהא העבד בלא אדון רגע אחד: ואיכא

אילו נאמר ונתת אזנו בדלת הייתי אומר ידקור כנגד אזנו בדלת. אבל אזן לא ידענה: **לאזן מאבראי.** כלומר רחוק מן הדלת כדכתיב את אזנו והדר יתן אזנו בדלת ויקח את המרצע וידקור בדלת מעבר השני כנגד אזנו לקיים ולקחת המרצע ונתת [מא]באזנו בדלת: **דוקר ויורד.** אזנו כשנותנה על הדלת עד שמגיע לדלת: **עקורה.** מן המזוזה ומוטלת לארץ: **מה מזוזה מעומד.** דכלאו הכי לא מקרי מזוזה: **אומר.** לרוב המרגליות ולרוב הכוסס תלוי בצואר לתכשיט: **מתני' וקונה את עצמו.** מיד דבר: **בכסף ע"י אחרים.** שיתנו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבל מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בלא רבו: **ובשטר ע"י עצמו.** שיקבלנו הוא. וכגמרא מפרש לכולה דרבי מאיר ורבנן: **ובלבד שיהא הכסף משל אחרים.** לעבד אין לו כלום דאם מצא מציאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע"י עצמו צריך להיות משל אחרים ויתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו: **גמ' שדה נקנית בכל הני.** ולקמן יליף לה בפירקין (דף כו.). וכל עובדי כוכבים ככנעניים משנמכר לעבד אבל שכל עבדים נקראין על שם כנען משום דכתיב ביה (בראשית ט) עבד עבדים: **מילתא.** דאיתיה בעבד וליתא בשאר מטלטלין קתני אבל חליפין דאיתיהו נמי בשאר מטלטלין שהמטלטלין גם הם נקנין בחליפין לא איצטריך ליה למיתני: **תקפו.** בחזקה: **לא קנאו.** דמדעתיה אזל ואין זו משיכה: **בשלמא לתנא דידן.** לא תיקשי לשמואל אמאי לא תני משיכה בתמניתין דאיכא כדאוקמינן דמילתא דליתא במטלטלין לא קתני אבל תנא ברא דתנא חליפין בהדייהו מיקשי לשמואל אי איתיה דנקנה במשיכה ליתנייה נמי בתמניתין: **מילתא דליתא כין במקרקעי כין במטלטלי.** כגון חליפין לירף ושנה עם השאר דאיתנהו במקרקעי אבל משיכה דליתא במקרקעי לא תנא בהדייהו: **כילד כמסירה.** גבי בהמה קאי דקתני מתני' (לקמן דף כה:) בהמה בפה נקנית במסירה: **כשערה.** כגון שיער שבראש הסוס: **שליף.** משאוי: **אדעתא דמרה אזלא.** על דעת הקונה אותה לפי שאין לה דעת: **אדעתיה דנפשיה.** מדעת עצמו: **קנן.** דלית ליה דעת בבהמה דמי ואם קראו לשם קניה ובא אצלו קנאו: **הסיר לו מנעלו.** העבד לוקח: **גרדו.** גרא"ר בלע"ז: **הגביהו.** העבד את הלוקח: **מאי קאמר.** מה ענין הגבהה דעלמא להגבהה דהכא הגבהה דעלמא לוקח מגביה הכפך והכא אמרינן שהעבד מגביהו משום עבודה שהלוקח משעבד בו לקנותו בחזקה: **אלא מעתה.** להגביהו הוא לרבו קנאו: **שפחה כנענית תקנה בביאה.** דהא מגבהה ליה: **הנדואה.** מאדון כושי [מו]. ד)[מז] מתרגמינן הינדואה: **דתקיף ליה עלמא.** גוסס ומוטה למות: **אמר ליה.** מר זוטרא לעבדיה דגר: **שלוף לי מסנאי.** לקנותו בחזקה היה מתכוון [מח]שיהא בעבודתו כשמות אדון: **איכא דאמרי גדול היה.** העבד ומזהר בו שלא יזכה [מט]הוא עצמו מן ההפקר לפיכך קדש לפני המיתה וזכה בו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים תמתיו שלא יהא העבד בלא אדון רגע אחד: ואיכא

עין משפט נר מצוה

רכז א ב מיי' פ"ג מהל' עבדים הל"ט:
רכח ג ד מיי' שם פ"ה הל"ח ופ"ב מהל' מכירה הל"ח [ופ"ה הל"ח] סמג עשין פב מו טוש"ע יו"ד סי' רכז סעי' כג [כה] וטוש"ע חו"מ סי' קלו סעי' ח:
רכט ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ח ופ"ב מהל' מכירה הל"ח סמג שם טוש"ע יו"ד שם סעי' כה וטוש"ע חו"מ שם סעי' ה:
ר ו [טוש"ע חו"מ סי' קלו סעי' ח בהגה]:
רל ז מיי' פ"ב מהל' מכירה הל"ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' קלו סעי' ג:
רלא ח מיי' שם הל"ד ופ"ה מהל' עבדים הל"ח סמג שם טוש"ע חו"מ סי' קלו סעי' ה וטוש"ע יו"ד סי' רכז סעי' כה:
רלב ט מיי' פ"ב מהל' מכירה הל"ב סמג שם טוש"ע יו"ד שם סעי' כג וטוש"ע חו"מ שם סעי' ג:
רלג י מיי' שם הל"ה [ופ"ד הל"ג] טוש"ע חו"מ סי' קלו סעי' כ [וסי' קלח סעי' טו]:
רלד כ מיי' שם סמג שם טוש"ע יו"ד שם סעי' כד וטוש"ע חו"מ סי' קלו סעי' ג:

גליון הש"ס

מתני' וקונה א"ע בכסף. עיין יבמות מח ע"א תד"ה המפקיר: גמ' מאן ליטא לן דלא הוי הנאה לתרוייהו. עיין יומא פב ע"א תד"ה מה רואה וכפנהדרין נח ע"ב כרש"י ד"ה שלא כדרכה:

מוסף רש"י

כמין חומר. מטורין בלע"ז והוא של זהב ומוסמרים בו שני טוטרי מלוק לנוי (שופה מו.). בכסף על ידי אחרים. שאחרים פודין אותו כממונו והוא קונה עצמו ויוצא לחירות (לעיל ז.). ובשטר על ידי עצמו. שהעבד קונה עצמו בשטר שחרור על ידי עצמו, כלומר נקבלת עצמו (גיטין עז.). אחזה. הלוקח, בטלפה. גרגלה בחלות המוכר (רשב"ם ב"ב עה.), ובשליף. משוי שבאחתתת ובמרלופים (ב"ק יז.). אחתתת וקשור לגחמה ולע"ם שלא הזיזה ממקומה קנאה (רשב"ם ב"ב עה.). בפרומביא. רסן (ב"ק יז.). כיצד. דקה נקנית במשיכה (רשב"ם ב"ב עה.). שעקרה יד ורגל. הייט משיכה כל שהוא (שם). מלא קומתה. הייט עקירת אדנה רגליה (שם). כיצד בחזקה. אעבד כנעני דתקן שנקנה בחזקה, קאי (שם נ.). גרדו. כמו (מיכה ג) ויקח לו חרס לחתכרד בו (שם). הגביהו קנאו. לקניה מפרש מי הגביה לגמי (שם). אמר ר'

מסורת הש"ס

ל) ממילתא ס' משפטים פרשה ב. ג) [בכתי"י ובדפוס"ר בכל הקונטרס יקחיל, קודל. וכן בכתי"י]. ג) [בכתיב ערך קדל ל אחת] קודל ויורד עד שמגיע וכו'). ד) [בכתי"י: הדלת. והוא לדשה תדשה על קבל ומשפטים ובגיטין על הדלת]. ה) תוספתא דב"ק פ"ז ה"כ. ו) [פיטה טו.]. ז) [ל"ל עבדי הם ולא סי' ב"מ ס"מ י.]. ח) [ב"ק קנח: כ"מ י.]. ט) [בכתי"י טפס: כ"מ]. י) [בכתי"י ודפו"ר: מר. ואל"ל מרבי]. כ) [בכתי"י טפס: תנא]. ל) [גיטין עז:]. מ) מ"כ פ' בהר פרשה ו [בכתוכות יג.]. נ) [ע' תוס' גיטין לט: ד"ה מפוסן]. ס) [בכתי"י טפס: אמר מר]. ע) כ"כ עה: ע"ש תוספתא דקידושין פ"ק ה"ה [ע"ש]. פ) [בכתי"י: אחר, וכ"ה בב"ב ובל"ל (רש"ש ע"ש)]. צ) תוספתא שם ה"ג ע"ש כ"כ נב.]. ק) [ע' תוס' כ"כ נב: ד"ה הכתיבו]. ר) כ"כ עז.]. ש) רש"ל. ת) [ולל"ל שלא כדרכה לכדרכה. (רי"ן. ורש"ש)]. א) [מהכדרן מל ש"מ]. ב) [ל"ל אחוז. רש"ש]. ג) [ל"ל: סיב. רש"ש]. ד) [ע' רש"י ומה לה: ד"ה המדון וכו']. ה) [ירמיה יג]. ו) [רש לטוסף נקנה. (רש"ש. וכ"ה בר"ן)]. ז) [בכרש"י שבר"ף: העבד בעצמו]. ח) ערך המר כ. ט) [בדפו"ר: ומגלגון]. י) [ל"ל אהמרך ומ"ש תוס' סוטה טו. בד"ה כמין ומוס' מולין קלד: ד"ה דוכסין].

תורה אור השלם

1. וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם:
שמות כא ו
2. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן:
דברים טו יז
3. כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כה נה
4. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:
ויקרא כה מו
5. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם:
ויקרא כ יג

לעזי רש"י

גראט"ר [גרטי"ר]. לגרד.

מוסף תוספות

א. כמו חומרתא דפילוך (שבת דף סב.). בשמים מעורכין תרגום בלולה דפילא. תוס' סוטה טו.

מאי קאמר. הגביהו דקאמר פ"ק מי הגביה למי ומאי קמהדר ליה ר"מ דלפיס ריסטא מסמע דהייטו מ"ק (שם). נעל לו. עבד לרבו שמשמש העבד לרבו הוא חזקה וכן מלא (שם). הגביהו הוא לרבו. כגון שהיה לריך להגבהה זו, כגון לסעודתו למטתו, קנאו לעבד בהגבהה זו, שהרי שימש לרבו שנמסר עליו (שם). הגבהה רבו לו לא קנאו. דלא שייכא הגבהה כי אם בשמטלטלי שאין דרך להגביה כי אם בשמטלטלי שאין דרך להגביה כגון מלא (שם). לא תהא חזקה. דהגעל והלגים והמחין והכפיים, נדולה מהגבהה דא לעבד וקנה דא לעבד, שהרי הגבהה חמורה היא דקונה אפילו בדשות מוכר, מה שאין כן בשמיכה וחמירה, ונם קונה בדשות הרבים ובסמעתא (שם). שהגבהה קונה בכל מקום. אפילו בדשות המיוחד למוכר לגבי (רשב"ם ב"ב עז.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com